

Om å utvikle legekunsten

Kirsti Malterud, red.

Legekunst i praksis

Kommunikasjon lege – pasient. 208 s, tab, ill.
Oslo: Universitetsforlaget, 2006. Pris NOK 319
ISBN 82-150-0869-0

Legekunst i praksis baserer seg på erfaringer forfatterne har gjort gjennom «nærmere 120 års allmennpraksis». Målgruppen er først og fremst nyutdannede allmennleger. Den kommer i et hendig format, og

innholdet understrekes og utdypes av de uttrykksfulle bildene fra prosjektet Bilder fra klinisk praksis. Innholdet i boken er relevant og svært lett gjenkjennbart for leger i klinisk praksis. Den tar for seg temaer som bl.a. undersøkelse av skrikende småbarn, forskrivning av medikamenter i reseptgruppe B, konsultasjoner med pasienter vi opplever som «vanskelige» og håndtering av medisinske feil. I tillegg til dette omtales mindre avgrensbare temaer, som for eksempel samtaler med flere enn pasienten til stede, pasienter som kommer stadig tilbake med symptomer uten en biomedisinsk forklaring, og samtaler med psykisk syke og sørgende. Legens egne opplevelser og arbeidsmiljø er også omtalt.

Tittelen understreker at man her snakker om *legekunst*, altså ingen «how to»-bok, selv om forfatterne også deler sine praktiske erfaringer med leseren. Forfatterne deler sine erfaringer og refleksjoner i mange illustrerende eksempler. Tilnærmingen er konkret. Av refleksjoner som forfatterne har gjort seg, springer det frem nye strategier og konkrete håndgrep som leseren kan ta lærdom av. Hvert kapittel munner ut i konkrete utfordringer og tips. Språket er lettfattelig og boken må sies å være lettest samtidig som den fremkaller ettertanke hos leseren. Gjennom de konkrete eksemplene griper i tillegg boken utover den praktiske hverdagen og har som mål å hjelpe leseren til å reflektere og bli bevisst hvordan man skal fylle legerollen og samtidig være seg selv i møte med pasientene. Å være lege er mer enn å være en person med medisinsk fagkunnskap.

Alle har vi hatt nytte av å høre hvordan andre leger tenker og handler. Særlig gjelder dette områder der vi vet det ikke finnes noen fasit og man naturlig nok kjenner seg utrygg. Å lese hvordan forfatterne tenker og handler i disse situasjonene er lærerikt, og det maner til refleksjon rundt egne holdninger og praksis. Boken legger hovedvekt på erfaringene, og der den forsøker å lage en teoretisk basis, blir den

noe kortfattet. Imidlertid følger forslag til fordypende litteratur etter hvert kapittel.

Jeg vil tro at *Legekunst i praksis* er vel egnet til bruk i de allmennmedisinske veiledningsgruppene, men den har også et bredt publikum hos alle som vektlegger lege-pasient-forholdet i egen praksis og ønsker praktiske råd og forslag til strategier for å videreutvikle dette.

Ole-André Skaland

Ulefoss helsesenter
Bø i Telemark

Et festskrift for spesialsykehuset for epilepsi

Karl Otto Nakken

Fra epilepsikoloni til spesialsykehus

Glimt fra epilepsi-institusjonen ved Solberg gård i Bærum gjennom 100 år. 64 s, ill. Sandvika: Spesialsykehuset for epilepsi, 2006. Pris NOK 100

I anledning 100-årsdagen for den diakonale opprettelsen av Det norske pleiehjem for epileptikere har dr. Karl Otto Nakken skrevet en bok med glimt fra historien om Solberg gård i Bærum som ble til dagens Spesialsykehuset for Epilepsi (SSE). Utgangspunktet var diakon Ludvig Waale, som var elev ved Diakonhjemmets første kull og i 1892–93 tok tilleggsutdanning i «epileptikerpleie» ved den tyske epilepsikolonien Bethel i Bielefeld. Han var en pioner og fikk opprettet et pleiehjem under ledelse av Diakonhjemmet, men med eget styre.

Boken er langt på vei et festskrift, primært myntet på personer med kjennskap til Spesialsykehuset for Epilepsi, men fungerer også som en enkel innføring i historien til, aktiviteten ved og utviklingen av dette sykehuset for alle interesserte.

Boken starter med noen historiske betraktninger om epilepsi, etterfulgt av kommentarer til Solberg gårds historie og omstendighetene rundt oppkjøp og hjemmets oppstart inntil staten overtok kolonien i 1920. Videre kan man lese om tidligere behandling, utredning med EEG, forpleining, pasientaktiviteter og miljøterapi. Boken har et rikholdig bildemateriale som viser en sosial institusjon på vei til dagens sykehus. Språket er enkelt, boken lettest og det er en god driv i fortellingen.

Det er glimt fra en rik historie vi får, fra en av landets mest spesielle sentrale helseinstitusjoner. I tillegg til å gi en kortfattet historisk oversikt gir boken en statusrapport om en institusjon som fortsatt er i bevegelse, med ny barneavdeling (1996) og

nylig sammenslåing med Rikshospitalet. Boken er artig. Med noe større litterære dykk i den faglige aktiviteten, ville den fått en enda større lezerskare. Det er absolutt en leseverdig bok som anbefales.

Bernt A. Engelsen

Nevrologisk avdeling
Haukeland Universitetssjukehus

Skjønnlitterært om psykiatri

Per Vaglum

Den første pasienten

Fortelling om et avgjørende møte. 160 s.
Stavanger: Hertervig Forlag, 2004. Pris NOK 249
ISBN 82-92023-194

Per Vaglum har atter skrevet en skjønnlitterær fagbok, en charmerende og pædagogisk bok, med titlen Den første patient.

Bogen er velegnet som læsning for den unge læge, der overvejer hvad psykiatrien egentlig

handler om, men også for mange andre der ønsker et indblik i det tilsyneladende mystiske univers, hvor ord og fortællinger kan helbrede. I fiktionens narrativ berettes om en patient, en velfungerende lektor, som efter en heltmodig optræden under et bankrøveri, hvorunder han pådrager sig en alvorlig hjernerystelse, får en psykotisk depressiv reaktion, hvor traumer fra fortiden blander sig med hans handlinger i nutiden. En ung kvindelig psykiater bliver sat på den opgave at vurdere og behandle ham. Hun, der er usikker på om hun overhovedet tør blive psykiater, fascineres af det menneske hun møder og den livsberetning der langsomt rulles op i deres korte, men regelmæssige møder. Hun har aldrig før haft en psykotisk patient, men har det held dels at hun har talent for opgaven, og dels at hendes vejleder, en ældre kvindelig rollemodel har god tid og kan yde hende vejledning, når som helst hun har brug for det. Situationen er således ideel for at kunne etablere en egentlig psykotiske kontakt. Parallelt med patientens historie oprulles den unge læges historie som den aktiveres af overføring/modoverføringsrelationen. Undervejs indskyder forfatteren teoretiske kommentarer der beskriver vigtige elementer i psykodynamisk orienteret psykiateri.

Bogen skal læses som roman, pædagogisk bygget op, og tydelig i sin demonstration af hvordan den unge læge reagerer, hvordan den ældre læge reagerer og hvordan patienten reagerer. Den er velskrevet, elementært spændende og klog at få forstand af.

Undervejs smiler anmelderen lidt ved sig selv, som en erfaren psykoterapeut, for begge historier er næsten for gode til at være sande, og det går enestående glat og hurtigt at få dem oprullet, samtidig med at bogen rummer et element af action (eller acting out). Men optimistisk er den i sin grundholdning, og kan kun stimulere unge læger til at gå ind i et fag der både kræver lægefaglig og menneskelig viden.

Læs bogen, nyd den som en fortælling og vid at det ikke altid går helt så let som bogen beskriver.

Anne Lindhardt

Psykiatrisk klinik
Rigshospitalet
København

Interessant om juks

Rune Nydal, Berge Solberg, red.

Juks, uredelighet og god forskning

100 s, tab, ill. Trondheim: Tapir akademisk forlag, 2006. Pris NOK 150
ISBN 82-519-2140-6

Sudbø-saken var utgangspunktet for et seminar om juks, uredelighet og god forskning i Trondheim 17. mars 2006. Denne boken inneholder en introduksjon om gode forskningskulturer av Rune Nydal og Berge Solberg, sju

innlegg fra seminaret og en kort presentasjon av forfatterne. At bakgrunnen var nye store saker med bruk av fabrikkerte data i Norge og internasjonalt, Hwang i stamcelleforskning og Schön i nanoteknologi, gjør diskusjonen desto mer aktuell og relevant.

Drøfting av forskningsetikk, det personlige ansvaret samt muligheter og begrensninger i forebyggende arbeid for å unngå uredelighet, har en sentral plass i teksten. Kunnskap om hva som er rett og galt er viktig, men ikke nok. Holdning og utvikling av en etisk bevissthet er sentralt, og dette styrkes når det inngår som integrert del av det praktiske arbeidet med metodikk og primærdata i aktive lokale forskningsgrupper. Omvendt har mangel på åpenhet i arbeidet vært en sentral komponent og forutsetning for utviklingen av forskningsjukset i de tre aktuelle sakene. Å fremme åpenhet er derfor et annet viktig virkemiddel i forebyggende arbeid.

Institusjonenes ansvar har vært fremhevet i vår norske debatt og har en viktig plass i boken. Flere innlegg drøfter hvordan sentrale trekk i vårt «universitets-industrielle kompleks», publiseringspresset og kampen om ressurser legger press på forskerne.

To innlegg gir fremstillingen en videre ramme enn ren juks og uredelighet. John-Arne Skolbekken kaller sitt fokus «forskningsformidlingens etikk» og viser klart og presist hvordan forskjellig fremstilling av de samme data kan gi helt forskjellige budskap. Her er fristelsene store, og de blir – ofte? – klart utnyttet i markedsføring.

Steinar Westins innlegg, Sanne svar på gale spørsmål, er meget tankevekkende. Han skriver om «hvordan rødvinen ble helsedrikk, og andre løgner». Svakheter i grunnlagsmaterialet var her grunnen til feilinformasjon som mange satte stor pris på. Han forteller også en fascinerende historie om øl. Nesten alt B-vitamin i ølgjær er i bunnfallet etter bryggingen, mens ølet nesten er B-vitaminfritt. Pasienten hans drakk mye øl, men fikk en alvorlig Wernickes encefalopati som skyldes mangel på B-vitamin. Han ble raskt bra etter å ha fått B-vitamin intravenøst. Westin fremhever at funn i store og vel gjennomførte epidemiologiske undersøkelser av blodtrykk og kolesterol må diskuteres og settes inn i en samfunnsmedisinsk sammenheng på en helt annen måte enn det ofte blir gjort i dag. «Vi opplever at grensene for medisinsk intervensjon settes lavere og lavere, uten at vi greier å stanse prosessen, og at en stadig større andel av den friske befolkningen dermed settes på livslange medikamentelle behandlinger.» Det er mange penger og interessekonflikter her.

Bokens utgangspunkt er Sudbø-saken, men den har også et budskap langt ut over uredelighet og juks og er av bred generell interesse.

Morten Harboe

Immunologisk institutt
Universitetet i Oslo

Morsom mosaikk om vitenskap og journalistikk

Harald Hornmoen, Gitte Meyer, Peter Sylwan

Fornuften har flere stemmer

Offentligheten, journalisten og forskeren.
146 s, ill. Oslo: Cappelen Akademisk, 2006.
Pris NOK 238
ISBN 82-02-24400-5

De tre skandinaviske forfatterne etterlyser i et felles bokprosjekt en offentlig, kritisk diskusjon om vitenskap. I denne står journalistens rolle sentralt. De tre bruker kaleidoskopet som bilde på hvordan man

kan studere virkeligheten fra ulike vinkler.

I et felles forord sier forfatterne at de også er uenige. Tekstene virker først og fremst komplementære. Jeg ser ulikhetene, men har problemer med å finne uenighetene. Forfatterne burde forsøkt å tydeliggjøre eventuelle konfliktlinjer. Å lese mellom linjene kan ikke være et ideal for god forskningsformidling.

De ulike kapitlene, under overskriftene Offentligheten, Journalisten og Forskeren, kan leses for seg. Sylwan innleder med begrepet sunn, folkelig fornuft. Han viser hvordan vi integrerer følelser og fornuft når vi vurderer kompliserte forhold: «It must make sense,» som det så treffende heter på engelsk. Den svenske forfatteren legger her ut en rød tråd, som han fint tar opp ved senere anledninger.

Harald Hornmoen, som har sin doktorgrad innen forskningsjournalistikk, viser hvordan mediene hever forskeren over vanlige folk. Når Aftenposten slår full akrylamidalarm og livet likevel går sin vante gang på Burger King, er det ikke nødvendigvis restaurantgjestene det er noe i veien med. De er vant med at mediene stadig serverer nye kreftfarer.

Hornmoen beskriver hvordan forskeren avbildes, fjernt og opphøyet, stirrende på sine reagensglass, som gamle dagers spåkoner med krystallkuler. Meyer etterlyser journalister som ikke er underdanige for vitenskapen, som tør å stille grunnleggende spørsmål om systemer, institusjoner og ideer og avdekke forskernes sær- og egeninteresser. Sylwan ønsker seg vitenskapsjournalister som oversetter, tolker og bedømmer, uten å forenkle.

Hornmoen peker på at mens norske vitenskapsjournalister blir passive transportører av vitenskaplige fakta, har amerikanske kolleger i større grad utviklet en mer selvstendig, aktiv og selvreflekterende holdning. De omtaler gjerne sine fagfelt som *problemfelt*, som «helse og helsepolitikk», i motsetning til tradisjonelle fagbetegnelser. I stedet for å mase om gjennombrudd og unike funn, presenteres leseren for flere stemmer og kilder som kan belyse brytninger og motsetninger innen et felt: Kildekritikk blir viktigere enn pedagogikk.

Jeg leste Hornmoen med størst iver. Han skriver poengtert, klart og godt. Også Sylwans essay er morsom lesing. Meyers innlegg ble for meg noe mer utydelig i forhold til formålet; å skape debatt. Kanskje var det mine dansk-kunnskaper som sviktet.

Dette skandinaviske bokprosjektet virker godt gjennomtenkt. Boken er blitt både aktuell og leseverdig. Dessverre fungerer ikke det blasse omslaget, med ordet «fornuften» i blek oransje, som noen appetittvekker. Den grafiske hentydningen til kaleidoskopet blir også for svak.

Måtte bare boken havne under juletreet til redaktørene i Aftenposten, Dagbladet,